

Miniatura del Transito della Madre di Dio. Evangelionario siriano, XIII secolo.

La festa del Transito della Madre di Dio nella tradizione Siro Occidentale.

Testimoni di Cristo e strumenti dei suoi misteri

La tradizione liturgica siriano occidentale celebra, assieme a tutte le altre liturgie cristiane, la festa del Transito della Madre di Dio il 15 di agosto. Mentre la tradizione bizantina usa quasi esclusivamente il termine "Dormizione" per la festa odierna, la tradizione siriano occidentale si serve ripetutamente nei testi liturgici di diversi termini che possono essere tradotti come "transito", "esodo", (ambedue anche sinonimi di morte), "traslazione", "sepoltura", ed infine anche i termini "salita", "migrazione al cielo". I libri liturgici prevedono un periodo di digiuno di quattordici giorni che precede la festa, periodo che mette in parallelo questa festa della Madre di Dio con la stessa Pasqua del Signore, e la prepara con la preghiera assidua per mezzo di diversi testi che mettono in evidenza la dimensione penitenziale di questo periodo: *"Concedici, Signore Dio l'aiuto che ci viene da te, affinché col digiuno, la veglia, la preghiera e l'astinenza ci prepariamo alla festa del Transito della tua Madre benedetta dalla terra al cielo..."*. La tradizione siriano occidentale, fin dall'inizio, ha contemplato la Madre di Dio sempre inescindibilmente inserita nel mistero del Verbo di Dio incarnato, e di questo i testi

della liturgia ne diventano una bella mistagogia. Voglio sottolineare in queste righe alcuni aspetti che troviamo nei diversi testi dell'ufficiatura siro occidentale.

In primo luogo, la festa odierna della Madre di Dio è presentata come fonte che fa sgorgare la gioia per tutta la creazione, per gli angeli e per gli uomini: *"Il transito della Madre pura e santa del nostro Salvatore rallegra gli angeli e gli abitanti della terra...; gli apostoli celebrano una sacra liturgia, e le schiere di fuoco con le anime dei giusti si avviano in processione per la sua sepoltura"*. La liturgia evidenzia anche in modo molto chiaro come colei che oggi muore ed è messa in un sepolcro, è veramente la Madre del Datore di vita che si incarnò nel suo grembo: *"Oggi la schiera dei vigilanti ignei e spirituali con tutte le legioni degli angeli onorano il giorno del transito della vergine Maria figlia di Davide, Madre genitrice di Dio"*.

In secondo luogo, è da rilevare la lunga lista di titoli cristologici che la liturgia siro occidentale dà alla Madre di Dio in questa festa, per bocca degli uomini che la lodano dalla terra, e degli angeli che la accolgono in cielo. I primi la cantano come: *"Sposa irreprensibile e madre pura ignara di nozze, sorgente di benefici e nave carica delle gioie che dai al mondo dei benefici indescrivibili..."*. Gli angeli in cielo ancora la lodano così: *"Sei benvenuta, dimora dello Spirito Santo e camera nuziale del Re celeste; vigna fertile che ha dato il grappolo di gioia il cui vino inebria tutta la creazione, tavola di vita che offre il pane benedetto"*. Uno dei testi del vespro ancora facendo un'esegesi propria del testo di Mt 13,33, la canta dicendo: *"Tu sei il lievito di vita mescolato alle tre misure di frumento che è il Verbo di Dio"*. Due immagini "vigna fertile" e "lievito di vita" che hanno anche una forte dimensione ecclesiologica.

In terzo luogo, la liturgia riprende dal Protovangelo di Giacomo il tema che troviamo presente anche nelle altre liturgie cristiane, cioè l'arrivo miracoloso degli apostoli, venuti anche da paesi lontani, per la celebrazione del Transito di Maria: *"Giorno benedetto in cui la Madre raggiunge il Figlio, giorno in cui gli apostoli portano il suo corpo, e la terra la congeda nella gioia. Colei che portò nel suo grembo il Signore altissimo muore come gli altri uomini...; Pietro il primo degli apostoli e che ha le chiavi del Regno porta il suo sarcofago, e Gabriele il primo degli angeli canta davanti al suo corpo"*. La presenza degli apostoli e degli angeli attorno al corpo di Maria ripropone anche la stessa sepoltura e l'ascensione di Cristo stesso: *"Gli apostoli, venuti da paesi lontani e alcuni usciti dalle loro tombe, si radunarono*

per seppellire il tuo corpo prezioso... Videro i cieli aperti e gli angeli scendere per onorarti". Ed è ancora Giovanni l'evangelista che oggi nella sepoltura di Maria prende il posto che Nicodemo ebbe nella sepoltura di Cristo: "Venne Giovanni per seppellire il corpo puro della Tutta benedetta; come Nicodemo seppellì il corpo di suo Figlio, anche ora il puro e luminoso figlio del tuono seppellì il suo corpo. La schiera degli apostoli accompagnò l'anima splendente di colei che è la Madre del Figlio di Dio".

Il transito della Madre di Dio è visto e presentato quasi come una celebrazione liturgica in cui gli apostoli concelebrano attorno al letto funebre di Maria che diventa anche l'altare dove riposa il corpo della Madre di Dio: "Quando giunse il giorno in cui la tutta benedetta doveva lasciare questo mondo per quello nuovo e immortale, chiese con insistenza al suo Figlio Gesù di mandare gli apostoli che ella desiderava di vedere prima di partire; ella desiderava infatti ricevere la benedizione di coloro che erano stati testimoni di suo Figlio e strumenti dei suoi misteri". La liturgia, quindi, riesce a dare una bella immagine degli apostoli come coloro che sono testimoni della passione, della morte e della risurrezione di Cristo, e strumenti, celebranti dei Santi Misteri.

Tutta l'opera della redenzione viene riproposta nella preghiera conclusiva del vespro della festa: "Gloria al Padre che scelse Maria fra tutti i popoli e magnificò il giorno del suo transito. Adorazione al Figlio, che per la sepoltura di sua Madre radunò profeti, apostoli e patriarchi. Lode allo Spirito Santo per mezzo del quale ella raggiunse il riposo desiderato. Nel suo transito ella si diletta con il suo Figlio".

+P. Manuel Nin

Esarca Apostolico

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΟΣΥΡΙΑΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Μάρτυρες του Χριστού και λειτουργοί των μυστηρίων του

Η δυτικοσυριακή λατρευτική παράδοση εορτάζει, όπως όλες οι άλλες χριστιανικές παραδόσεις, την ημέρα της δέκατη πέμπτης Αυγούστου την εορτή της Μεταστάσεως της Θεοτόκου, η οποία ονομάζεται σχεδόν αποκλειστικά με τον όρο «Κοίμηση». Για τη σημερινή εορτή, η δυτικοσυριακή παράδοση χρησιμοποιεί όρους επανειλημμένα στα λατρευτικά της κείμενα που μπορούν να ερμηνευτούν ως μετάσταση, έξοδος (και τα δύο συνώνυμα του Θανάτου), μετάβαση, ταφή, αλλά και ανάβαση, μετάβαση στον ουρανό. Τα λειτουργικά βιβλία προβλέπουν περίοδο νηστείας δεκατεσσάρων ημερών πριν από την εορτή, περίοδο που παραλληλίζει αυτή τη Θεομητορική εορτή με το ίδιο το Πάσχα του Κυρίου και την προετοιμάζει με ακατάπαυστη προσευχή μέσω των λειτουργικών κειμένων που αναδεικνύουν τη μετаноητική διάσταση αυτής της περιόδου: *«Χορήγησε, Κύριε ο Θεός, τη βοήθεια έτσι ώστε με νηστεία, την αγρυπνία, την προσευχή και την εγκράτεια να προετομαστούμε για την εορτή της Μετάστασης της Ευλογημένης Μητέρας σου από τη γη στον ουρανό...»*. Η δυτική συριακή παράδοση, από την αρχή, μελέτησε τη Μητέρα του Θεού πάντα αναπόσπαστα ενταγμένη στο μυστήριο του Ενσαρκωμένου Λόγου, και τα λατρευτικά της κείμενα αναπτύσσουν μία ωραία μυσταγωγία. Επομένως, τα διαφορετικά κείμενα αναπτύσσουν ορισμένα θέματα που πρέπει να υπογραμμιστούν.

Καταρχήν, η εορτή της Μετάστασης της Θεοτόκου είναι λόγος χαράς για όλη την κτίση, για αγγέλους και για ανθρώπους: *«Η μετάσταση της αγνής και Αγίας Μητέρας του Σωτήρος ημών, χαίρει τους αγγέλους και τους κατοίκους της γης... οι απόστολοι ιερουργούν μία θεία λειτουργία και οι πύρινες στρατιές με τις ψυχές των δικαίων πηγαίνουν σε λιτανεία για τον ενταφιασμό της»*. Η θεία λατρεία φανερώνει επίσης πολύ καθαρά πώς αυτή που πεθαίνει σήμερα και τοποθετείται σε τάφο είναι πραγματικά η Μητέρα του Ζωοδόχου που ενσαρκώθηκε στην κοιλιά της: *«Σήμερα η στρατιά των φλογερών και φωτεινών όντων, μαζί με τις στρατιές των αγγέλων τιμούν την ημέρα της διέλευσης της Παναγίας, κόρης του Δαβίδ, μητέρας του Θεού»*.

Στη συνέχεια, πρέπει να σημειωθεί ο μακρύς κατάλογος των χριστολογικών τίτλων που η δυτικοσυριακή θεία λατρεία δίνει στη Θεοτόκο σε αυτή την εορτή, δια στόματος ανθρώπων που την εξυμνούν στη γη, και των αγγέλων που την υποδέχονται στον ουρανό. Οι πρώτοι την εξυμνούν ως: *«Άμεμπτη νύφη και αγνή μητέρα, νύμφη ανύμφευτη, πηγή ευεργετημάτων και καράβι γεμάτο χαρές που δίνεις στον κόσμο*

ευεργεσίες απεριγράπτες...». Στη συνέχεια οι άγγελοι στον ουρανό την επαινούν: «Καλώς ήλθες, κατοικητήριο του Αγίου Πνεύματος και νυμφώνα του ουράνιου Βασιλέα· εύφορε αμπελώνα που έδωσες τα σταφύλια της χαράς που το κρασί τους μεθάει όλη την κτίση, τραπέζι της ζωής που προσφέρει τον ευλογημένο άρτο». Ένα από τα κείμενα του Εσπερινού υιοθετώντας το ευαγγελικό κείμενο του Μτθ. 13,33, ψάλλει λέγοντας: «Εσύ είσαι το προζύμι της ζωής ανάμικτη με το φύραμα που είναι ο Λόγος του Θεού».

"Ευλογημένη ημέρα κατά την οποία η Μητέρα συναντά τον Υιό, ημέρα κατά την οποία οι Απόστολοι σηκώνουν το σώμα της, και η γη αποχαφετά με χαρά. Αυτή που έφερε στα σπλάχνα της τον Ύψιστο Κύριο, πεθαίνει όπως όλοι οι άνθρωποι... Ο Πέτρος, ο οποίος ως πρώτος των Αποστόλων έχει τα κλειδιά της Βασιλείας σηκώνει την σαρκοφάγο και ο Γαβριήλ ο πρώτος των Αγγέλων, ψάλλει μπροστά στο σώμα της" Η παρουσία των Αποστόλων και των Αγγέλων γύρω από το σώμα της Μαρίας επαναλαμβάνει επίσης τον ενταφιασμό και την Μετάσταση του ίδιου του Χριστού: "Οι Απόστολοι ερχόμενοι από χώρες μακρινές και μερικοί βγαλμένοι από τους τάφους τους, συναθροίστηκαν για να ενταφιάσουν το πολύτιμο σώμα σου... Είδαν τους ουραμούς και τους Αγγέλους να κατεβαίνουν για να σε τιμήσουν". Και σήμερα ακόμα ο Ιωάννης ο Ευαγγελιστής στον ενταφιασμό της Μαρίας, παίρνει τη θέση την οποία είχε ο Νικόδημος κατά τον ενταφιασμό του Χριστού: "Ήρθε ο Ιωάννης για να ενταφιάσει το αγνό σώμα της κεχαριτωμένης: όπως ο Νικόδημος ενταφίασε το σώμα του Υιού της, έτσι και τώρα, ο αγνός και φωτοφόρος υιός της βροντής ενταφίασε το σώμα της. Η στρατιά των Αποστόλων συνόδεψε εκείνην η οποία είναι η Μητέρα του Υιού του Θεού".

Η σημερινή γιορτή της Μητέρας του Θεού παριστάνεται σαν ιερό συλλειτουργο, όπου οι Απόστολοι συλλειτουργούν γύρω από το νεκρικό κρεβάτι, το οποίο γίνεται ιερό βήμα, όπου αναπαύεται η Θεοτόκος: "Όταν έφτασε η ημέρα, κατά την οποία η κεχαριτωμένη έπρεπε να αφήσει ετούτο τον κόσμο για τον νέο και αιώνιο κόσμο, ζήτησε επίμονα από τον Υιό της Ιησού να στείλει τους Αποστόλους τους οποίους αυτή επιθυμούσε να δει και πάλι πριν αναχωρήσει: η Αειπάρθενος ποθούσε πραγματικά να λάβει την ευλογία εκείνων οι οποίοι ήταν αυτόπτες μάρτυρες του Υιού της και όργανα των μυστηρίων του" Η θεία λατρεία κατορθώνει να δώσει μια ωραία εικόνα των Αποστόλων, ως ανθρώπων που είναι αυτόπτες μάρτυρες του πάθους, του θανάτου και της Ανάστασης του Χριστού, και όργανα που τελούν τα Ίερά Μυστήρια.

Όλο το έργο της λύτρωσης παρουσιάζεται στην τελική μορφή του εσπερινού της εορτής: "Δόξα στον Πατέρα, ο οποίος διάλεξε την Μαρία μεταξύ όλων των ανθρώπων και εμεγάλυνε η μέρα της Μετάστασής της. Λατρεία στον Υιό, ο οποίος για τον

ενταφιασμό της Μητέρα του συνάθροισε Προφήτες, Αποστόλους και Πατριάρχες. Αίνος στο Άγιο Πνεύμα, διαμέσου του οποίου η Μαρία έφτασε στην ποθητή της ανάπαυση. Κατά τη Μετάστασή της ας απολαμβάνει τη χαρά, μαζί με τον Υιό της"

+π. Εμμανουήλ Νιν
Αποστολικός Έξαρχος